

AAKUSTI

1/21

SÄVOLÄESUUVEN IÄNENKANNATTAJA

Maaliskuu 2021 32. vsk

Lehdessä jäsenmaksukaavake!

AAKUSTI

9.3.2021

Kannen kuva: Lumisateet ovat kuormittaneet Savoia poikkeuksellisen paljon. Lumista helmikuun maisemaa Kaavin Telkkämäen pihapiiristä kuvasi Seppo Kononen.

Pääkirjoitus: Kelta- ja punamustat	3	Ns Lukijalle	14
Kirjavuodesta tulossa runsas	4	Possessiivisuffiksi	16
Oppivatpahan tekemään töitä	5	Aapeli vuoro lähteä	17
Mäkimies on erimies	6	Kieliseuran vuosikertomus 2020	18
Ilkka sen teki	8	En osta sähköautoa. Miksi?	21
Savolaiset saivat prinssinsä	8	Ei erikoisannoksia	21
Unto Eskelisen syntymästä 100 vuotta	9	Saksittua ja kuultua	22
Kalasoppatarpeita ja pottuja	10	Soittoa viruksen varjossa	24
Suomalaismetsiä perintökohteiksi	11	Kualjkiäryle onnistuu nuoriltakin	25
Savolaesen aeka	12	Turve - uhka vai mahdollisuus	26
Kirstin kunno mallikkain ja maukkain	13	Sutkaus	28

Savon Kielen Seura r.y:n hallitus 2021 - 2022

Seppo Kononen, puheenjohtaja (21), Tuula Ollila, varapuheenjohtaja (21), Anna-Liisa Happonen (21), Teuvo Laakkonen (22), Anneli Lujanen (22), Eila Ollikainen (22), Eeva-Liisa Pennanen (22), Auli Poutiainen (22), Raili Pursiainen (21), Helga Ylönen (21), Mikko Kokkonen (22).

Varajäsenet: Heikki Hyvärinen (21), Keijo Karhunen (21), Risto Lappalainen (22), Leo Puurunen (22), Terttu Rautiainen (21), Matti Väisänen (22), Raija Uhlbäck (22), Risto Voutilainen (22).

AAKUSTI 1/2021

Savolaesuuvan iänenkannattaja, 32 vuosikerta.

ISSN 1456-3827, www.savonkielenseura.fi

Kultti ry:n jäsenlehti (www.kultti.net)

Julkaisija: Savon Kielen Seura r.y.

Perustettu 1982.

Päätoimittaja: Seppo Kononen, Koulutie 5,

73600 Kuavi, P. 050 5461317,

s-posti: seppo.kononen@savonsanommat.fi

Toimituskunta: Seppo Kononen, Osmo Pekonen, Eeva-Liisa Pennanen, Riitta Raatikainen, Leo Puurunen ja Erika Suominen

Taitto: Erika Suominen,

os: jukkan.email@gmail.com

Hinnat: Vuosikerta 4 num. 20 e. irtonumero 5 e. S k:n seuran jäsenille sisältyy jäsenmaksuun.

Ilmoitushinnat:

1/1 sivu on 250 e, 1/2 sivua: 125 e

Pankkiyhteys: FI02 5397 0820 0128 21

Painopaikka: Kuopion painatuskeskus, Kuopio

Seuran sihteeri:

(valitaan vuosikokouksessa)

Rahastonhoitaja Raija Uhlbäck, Ruutikuja 2 C

37, 70340 KUOPIO, P. 050 917 4462,

raijasuhlback@gmail.com

Tilaukset ja jäsenasiat: Raija Uhlbäck, ks. yllä

Lehdet: v. 2021 lehti ilmestyy 4-numeroisena:

No 2/2021 Aineiston jättöpvm. 15.05.2021.

sähköisesti osoite: erika.suominen@datranet.net

Kelta ja punamustat samassa veneessä

Sinivalkoisessa Suomessa voi savolainen häpeää tuntematta kulkea myös keltamustissa. Jo puolen tuhannen vuoden takaa periytyvät Savon värit eivät loista ylimpinä vain urheilun eri areenoilla, vaan yhtä lailla myös tieteessä, taiteessa ja jopa harmaassa arjessa kuten rakentamisessa ja asumisessa. Kuopiosta on tullut Suomen suosituin mökkikunta, ja viime vuosien mielipidetiedusteluissa kaupunki on sijoittunut jos ei aina ykköseksi niin kuitenkin kärkeen mieluisimpana asuinpaikkakuntana.

Korkeampi koulutus ja tutkimus tuntuvat vierailta monellekin maakunnan asukkaalle, ja näin emme ehkä tule ymmärtäneeksi ja iloinneeksi, että Itä-Suomen yliopisto on kansainvälisissä vertailussa Suomesta kakkosena Helsingin yliopiston jälkeen. Jos hoppee ei ole häppee jalkapallossa, niin ei se ole sitä myöskään tieteessä. Näinä korona-aikoina on soma huomata, että kotimaista rokotetta kehitetään yhteistyössä nimenomaan kuopolaisten ja helsinkiläisten tutkijain voimin.

Puoli vuosisataa sitten käyty taistelu Itä-Suomen yliopistosta päätyi eräänlaiseen Salomonin tuomioon, kun yliopisto jaettiin Kuopion, Joensuun ja Lappeenrannan kesken. Määrällisesti eniten opiskelupaikkoja avautui humanistisiin tieteisiin painottuneeseen Joensuuhun, lääketieteeseen suuntautunut Kuopio jäi kakkoseksi ja teknisten alojen Lappeenranta selkeästi pienimpänä kolmanneksi.

Tuoreeltaan tämä kolmijako aiheutti kolme pettymystä, kun näistä kaupungeista olisi halunnut koko yliopiston

itselleen. Jälkikäteen katsottuna lopputulos on kuitenkin koitunut koko itäisen Suomen hyödyksi, kun kaikki kolme uudesta luotua yliopistoa ovat löytäneet omat vahvuutensa ja tulleet tiennäyttäjiksi omilla tärkeimmillä tieteenaloillaan.

Kuopion ja Joensuun yliopistojen yhdistäminen Itä-Suomen yliopistoksi ei ole johtanut pelättyyn keskittämiseen yhteen kaupunkiin, vaan Pohjois-Savo ja Pohjois-Karjala voivat edelleen mennä eteenpäin omien veturiensa vetäminä. Etelä-Savo jäi 1960-luvun yliopistoratkaisuissa sivuraiteelle, ja selvästi nähdään, mikä merkitys sillä on Mikkelille ja sitä ympäröivälle maakunnalle ollut. Etelä-Savolle on käynyt kuin pyylle maailmanlopun edellä: pienenee niin kooltaan kuin väkimäärältäänkin.

Itä-Suomi -aate oli voimissaan 1960-luvulla ja paljolti edesmenneen tulisieluisen maisteri Kyösti Skytän palopuheitten ja -kirjoitusten voimin. Keltamustan Pohjois- ja Etelä-Savon sekä punamustan Pohjois- ja Etelä-Karjalan lisäksi tuolloisessa Itä-Suomen liitossa olivat mukana myös silloinen Kymen lääni ja Kainuu.

Heti 1960-luvun lopulla sopu kuuksikon kesken alkoi rakoilla, kun kaikki maakunnat näkivät väkensä vähenevän muuttoliikkeen seurauksena ja kävivät pelastamaan, mitä pelastettavissa oli. Välistävedot saivat joskus hyvinkin irvokkaita muotoja, vaikka jokaisen olisi luullut ymmärtävän, ettei köyhien keskinäisestä tappeluksista ole iloa muille kuin sivullisille.

Kuluvalla 2000-luvulla nämä maakuntien jäsentenväliset ovat ilmiselvästi vähentyneet. On nähty, että erilaisilla hallitusten tilaamilla Itä-Suomi -ohjelmilla ei saada mitään kouriintuntuvaa aikaan, jos maakunnat eivät itse terästäydy. Iso merkitys on ollut myös sillä, että maakuntien avainpaikoille on noussut uusia voimia vailla menneisyyden henkisiä rasitteita.

Valtion harjoittamalla kehitysaluepolitiikalla ei ole jaettu mannaa maakuntiin enää pariin, kolmeen vuosikymmeneen. Päinvastoin valtio on vienyt Itä-Suomesta tuhansia ja taas tuhansia työpaikkoja keskittämällä hallintoa Helsinkiin ja muualle pääkaupunkiseudulle. Jos Itä-Suomi halutaan pitää asuttuna ja

elinvoimaisena, on ajateltavana Suomenlinnan rakennuttajan Augustin Ehrensvärdin tavoin: ”Seiso tässä omalla pohjallasi äläkä luota vieraan apuun”.

Meneillään oleva Saimaa-ilmiö antaa nyt erinomaisen hyvän pohjan tämän ehrensvärdiläisen näkemyksen toteuttamiseen. Itä-Savon keskuskaupungin Savonlinnan nimeäminen Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuonna 2026 on niin iso tavoite, että kaikkien itäsuomalaisien on syytä antaa sille tukensa. Kun samojen vesien rannoilla asutaan, niin pitää pystyä istumaan myös samassa veneessä ilman joutavanpäivästä kilpasoutua ja airojen katkomista.

Seppo Kononen

Kirjavuodesta tulossa runsas

Vuodesta 2021 on jäänyt taakse vasta kaksi täyttä kuukautta, mutta jo nyt voi nähdä, että kirjallisuudesta saadaan Savossa mitä ilmeisimmin kelpo sato viime vuoden tapaan, jolloin Savonia-palkintoa oli tavoittelemassa lähemmäs sata teosta.

Savonia-raadin listalle oli helmikuun loppuun mennessä kertynyt jo yli neljäkymmentä nimikettä romaaneita, runoteoksia, dekkareita sekä nuorten- ja lastenkirjoja, ja onpa joukossa mukana sarjakuvaakin.

Liki neljänkymmenen kirjoittajan joukossa on viime vuosilta tuttuja nimiä, mutta mukana on myös muutama ensikertalainen. Ahkerimmin näyttää tässä vaiheessa istuneen näyttöpäätteen ääressä kahden vuoden takainen Savonia-voittaja Juha-Pekka Koskinen, jolta listalla on jo neljä teosta.

Viime vuosikymmenten nimekkäistä savolaiskirjailijoista helmikuun lopun listalla ei näy vielä Pirjo Hassista, Sirpa Kähköstä, Kari Hotakaista, Karo Hämä-

läistä, Asko Sahlbergia, Antti Heikkistä tai Antti Heikkistä. Aiemmista Savonia-voittajista Heidi Jaatiselta on tulossa syksyllä jatkoa hänen Kiuruvedelle sijoittuvaan sukuromaanisarjaansa, jonka ensimmäinen, palkittu osa oli nimeltään Koski. Toinen osa sai rauhallisemman nimen Suvanto.

Savonia-ehdokkaista vain ani harvat on kirjoitettu puhtaasti savon murteella, vaikka monenkin maakunnasta lähtöisin olevan kirjailijan teksteissä murre on vahvasti läsnä. Tämän vuoden runokirjoista joku näyttää olevan kuitenkin puhdasta savoa – jos sellaista ylipäättään voi olla olemassa. Erot eteläisen ja ylisen Savon puhetyyliä välillä ovat joskus hyvinkin suuret. Sie ja mie eivät välttämättä leimaa puhujaansa tai kirjoittajaansa karjalaiseksi, vaan yhtä lailla nuo sanat ovat käytössä Itä- ja Etelä-Savossa.

Kuopion kaupungin nimeämän Savonia-raadin puheenjohtajana jatkaa vuonna 2021 Varpu Puskala. Palkinto jaetaan jouluksi.

Oppivatpahan tekemään töitä

Mökkiläisen lapset juoksevat karkuun kun näkevät ökytalon isännän tulevan pihaan. Vierailu tietää huomenissa palkattomia renginhommia, talkoiksi kutsuttuja. Isännän mielestä lasten on opittava tekemään töitä, eikä turhanpäiväinen vetelehtiminen käy laatuun. Ei varsinkaan entisten torpparien jälkeläisten kakaroiden.

Niinhan siinä käy! Äidin ei auta muuta kuin iloisesti nyökätä kaataessaan vieraalle kahvia. Tälle isännälle ei uskalla sanoa poikkiteilaista. Mökkiläiset ovat hänen pihdeissään. Tästä pitävät pankin holvissa köllöttelevät vekselit huolen.

Aamulla kesken uniltaan herätetyt, kymmenen kahtapuolen ikäiset kolme poikaa suuntaavat tekemään ökytalon pelolle heinä. Pojista työkomennus ei ole lainkaan mieleen ja he purnaavat äidille, mutta mentävä on eikä mikään auta. Äitiä kylmää lähettäessään pojat pelolle, hän tietään miten raskasta on ökytalon ns. talkoissa ja päivällä piisaa pituutta.

Isäntä mulkoilee kiukkuisesti poikien saapuessa talkoopaikalle. Hänen mielestään töihin on tultava ajoissa, ei seitsemäksi kuten nämä laiskimukset. Isännän mielestä työt pitää aloittaa kukon käskystä.

Pojat katselevat alta kulmien merta muistuttavaa heinäpeltoa: ”Tästä ei selvitä yhdessä päivässä, tuumii veljessarjan vanhin Kalevi”. Pellolle on käsketty kaikki kynnelle kykenevät. Mattimyöhäiset saavat vieläkin julmemman katseen isännältä.

Talkoolaisten veltoilusta ärsyntynyt isäntä loikkaa niittokoneen pukille ja maiskauttaa suutaan. Kantakirjaori alkaa verkkaisesti tottunein askelin vetää raksettavaa konetta. Ykkösrenki tarkastelee vielä haravakoneen eteen valjastetun kantakirjatamman valjastusta. Kohta alkavat heinät kasaantua kasoihin.

Pelto muuttaa vähän kerrassaan muotoaan. Vastaniitetyn heinän tuoksu täyttää

sieraimet ja saa isännän lauhtumaan. Aurinko porottaa täydeltä terältä ja naisten retonkimekkojen- sekä miesten flanellipaitojen selät kastuvat hiestä.

–Tulkaahan talkoolaiset tänne, taitaa olla tauon paikka. Tehkääpä hyvin ja ottaa emännän tarjoamisia, ilmoittaa isäntä janoiselle talkooväelle.

Väkeä ei tarvinnut kahta kertaa kääkää nauttimaan kirnupiimää, kotikaljaa ja tönkkösuolatuilla lahnoilla päällystettyjä ruisleipää. Kalevi sai tehtäväksi viedä ori varjoon viiluttelemaan. Tätä tilaisuutta poika on odottanut. Hän taluttaa niittokoneetta vetävän orin koivikon suojaan. Poika on syövinään ahomansikoita. Syrjäsilmillä hän tarkastelee huomaako kukaan. Kalevi ottaa taskussaan piilotelleen jakoavaimen ja vääntää irti niittokoneen strategisia muttereita. Mutterit poika viskoo nokkospuskan keskelle ja piilottaa jakoavaimen kiven alle lepäämään.

Kalevi kävelee hieman sydän pampailien taukopaikalle. Kirnupiimä maistuu hyvältä, mutta suolakalaleivät lähinnä kuvottavat. Isäntä julistaa tauon päättyneeksi ja kävelee itse hakemaan orin töihin. Ennen koneen pukille nousemista hän seisoo hetken jalat harallaan selin talkooväkeen.

Kalevi seuraa jännittyneenä kun isäntä aloittaa niittämisen. Hetken kone raksuttaa iloisesti ja sitten seuraa hiljaisuus isännän hypätessä koneen päältä. Hän huomaa ilman suurempia tarkasteluja koneen vauriot. Lasten korville sopimaton sadattelu täyttää ilmatilan.

Tänään ovat niitot niitetty ja talkooväki pääsee kotiin. Kiukkuinen isäntä vie hevosensa pihaan. Kohta hän on pyhävaatteissaan maantienreunassa. Tuli kesken heinäpoutien kaupunkimatka. Emäntä pohtii mielessään, että montakohan päivää tarvitaan muttereiden hakuun.

Keijo Karhunen

Mäkimies on erimies - aenakiin savolaine

*Matti Pietikäisen tyylikkäitten
ja rohkeitten hyppyjen muisto
elää vielä vahvana seitsemän
vuosikymmennen jälkeekin.*

Aikakirjojen mukaan savolaiset ovat omaksuneet nopeasti tuon Norjan Telemarkissa kehitetyn hienon urheilulajin. Ensimmäiset mäkihyppykilpailut Suomessa on pidetty Helsingissä, Katajanokalla 9.3.1886. Voittaja oli norjalainen A. Nilsen, mutta komeasti toisen sijan otti Karttulasta kotoisin ollut, piirustuskoulun opiskelija, P. Hattunen.

Helsingin Herttoniemessä hypättiin samalla vuosikymmenellä ja voittajaksi saatiin ”sarkapuvussa hypännyt 60-vuotias savolainen ukonkunttura».

Lajin harrastus laajeni ja Kuopiossa hypättiin ainakin Peipposen rinteellä. Puhuttiin Puijon Peipposista. Yksi heistä on ollut Väinö Tiuhonen.

Puijon suurmäki valmistui 1949, siinä voi jo ponnistaa yhdeksänkymmentä metriä kantaneita hyppyjä ja ylikin. Avauskilpailun voitti Olavi Kuronen. Siitä mäestä ponnistivat kuuluisuuteen Pietikäisen veljekset Lassi, Aatto ja Matti. Lassin ura jäi lyhyeksi, mutta Aatto kilpaili vielä 50-luvun lopulla. Matti Pietikäisen uran huippukohta oli Falunin MM-kisat 1954. Matti voitti maailmanmestaruuden. Kultamitalia ja mestaruutta juhliittiin koti Kuopiossa.

Matti Pietikäisen seurakaveri Hemmo

Silvennoinen sai puolestaan juhlia Keski-Euroopan mäkiweekin voittoa. Silvennoinen oli myös edustajana Cortinan olympialaisissa. Savolaista, kuopiolaista ja Puijon Hiihtoseuran mäkimainetta yllä pitävä myös Pekka Tirkkonen ja Pauli Ukkonen. Pekka nimettiin myös edustajaksi Zakopanen MM-kisoihin. Molempien uran tähtihetket olivat 1960-luvun alussa. Hyvän vastuksen heille tarjosi naapurikaupungin, Mikkelin, mäki kotka Raimo Vitikainen.

Aarne Hakkarainen, Juhani, ”Rönä», Ruotsalainen, Timo Laakkonen ja Juhani Putkonen menestyivät hyvin kotimaisissa kisoissa. «Rönä» Ruotsalainen edusti Suomea Grenoblen talviolympialaisissa.

Huippukausi

Puijon Hiihtoseuran mäki valmentajat, Seppo Pelli heistä ahkerimpana, tekivät kovasti töitä nuorten kanssa. Se kannatti. Vuonna 1985 alkoi kuopiolaisen mäkihyppyn uusi loistokausi. Sen aloitti 16-vuotias Siilinjärveläinen Ari-Pekka Nikkola menestymällä nuorten Mm-kisoissa 1987.. Ari-Pekka Nikkolan ura on huikea. Kaksi olympia kultaa ja neljä maailmanmestaruutta. Lisäksi Mm-hopeaa ja pronssia. Kaikki joukkuemäessä. Seurakaveri, toi-

sen polven mäkimies, Risto Laakkonen voitti samanaikaisesti Keski-Euroopan mäkiiviikon. Kultaia tuli olympia- ja mm-kisoissa. Menestystä täydensi kolmas puijolaisten Mika Laitinen. Tämän «pomp-puihmeeksi» sanotun urheilijan kaapissa on olympiakulta ja kaksi maailmanmestaruutta. Albertvillen talviolympialaissa 1992 joukkueen korkeimmalla korokkeella oli kolme Puijon Hiihtoseuran nuorta mäkimiestä. Se on lajin historiassa hyvin harvinaista herkkua. Vastaavaa ei ole muualla.

Risto Laakkosen ura päättyi hyppytyylin muutokseen, Mika Laitinen loukkaantui, mutta Ari-Pekka jatkoi vielä vuoteen 97 saakka.

Kimmo Savolainen jatkoi savolaista menestystarinaa voittamalla muun muassa maailmacupin kilpailut kotimäessään Puijolla.

Mitalirohmu

Oulun lahja savolaiselle mäkihypyille olivat Hautamäen veljekset Jussi ja Matti. Mäkihypyn perässä pojat tulivat Kuopioon asumaan ja opiskelemaan. Jussin ura lyhyemmäksi, mutta Matti jatkoi aina vuoteen 2012 saakka. Matti Hautamäen menestys on huikea, yhteensä 12 arvokisamitalia.

Mitaleita tuli olympia- ja mm-kisoissa Joukkuemäessä ja henkilökohtaisissa kilpailuissa, lentomäessä, normaali- ja suurmäessä. Lisäksi 16 maailmancupin voittoa. Matti Hautamäki piti monta vuotta nimissään maailman pisintä hyppyä 236 metriä. Nykyisin vetu-rinkuljettajana oleva Matti Hautamäki oli hyppääjä, joka ei tuulta pelännyt. Hän sanoikin, että parempi ponnistaa rohkeasti päin tuulta, kuin pudota ujosti kummulle. Jos ihmettelette joskus, miksi juna kulkee tavallista kovemmin, niin sen ohjaimissa on silloin Matti Hautamäki.

Hyppymäen vauhtitorneihin on noussut monta savolaista rohkeaa mäkimiestä. Toisten ura on vienut maailman huipulle, toisten kotimaan menestykseen. Monen hyvin alkaneen uran on katkaissut loukkaantuminen. Esimerkiksi Janne Haposen. Yksi asia on varma, se on rohkeitten, rämäpäisten mäkiätkien upea laji.

Anneli Lujanen

Mika Laitinen, vasemmalla, Risto Laakkonen ja Ari-Pekka Nikkola olivat viime vuosikymmenten kuopiolaisia mäkilengendoja.

Ilkka sen teki

Puijon Hiihtoseuran Ilkka Herola palautti Suomen yhdistetyn hiihdon takaisin arvokisa mitaleille. Ilkka Herola voitti yhdistetyn normaalimäen kilpailuissa hopeamitalin. Mäkiosuuden jälkeen Herola pääsi ladulle minuutin takamatkalta. 10 kilometrin hiihtomatalla hän nousi johtopaikalle pari kilometriä ennen maalia. Tiukassa loppusuoran kirikamppailussa Herola taipui Norjan Jarl Magnus Riiberille 0,4 sekuntia. Näin 14 vuoden mitaliton kausi umpeutui.

Siilinjärveltä lähtöisin olevan, nyt Kuopiossa asuvan, Ilkka Herolan haastattelussa kuuluu aina mukava savolainen

aksentti. Rumpuja soittava ja metsästystä harrastava viimeisteli kisakuntoa kotimässään Puijolla valmentaja Kimmo Savolaisen kanssa.

Pohjoismaisten hiihtolajien MM-kisat ovat parhaillaan menossa (24.2 - 7.3.2021) Saksan Oberstdorfissa. Tätä kirjoitettaessa jäljellä on vielä kaksi yhdistetyn kilpailua. Lisää menestystä ja mitaleja voi vielä tulla. Ainakin sitä toivotaan.

Edellisen kerran savolainen yhdistetyn arvokisamitalisti oli Suonenjoen Vasaman Rauno Miettinen. Miettinen voitti olympiahopeaa Sapporossa 1972.

Mäkihypyn ja maastohiihdon yhdistelmä on vaikea ja monipuolinen talvinen kilpailulaji. Norjassa sitä pidetään kuninkuuslajina.

Anneli Lujanen

Savolaiset saivat nyt ikioman pikku prinssinsä

Raamatun, lakitekstien ja muun maailmankirjallisuuden jatkeeksi päästään lukemaan ja kuuntelemaan selevällä savolla myös maailman suosituinta ei-uskonnollista teosta Pikku prinssiä, jonka ranakalainen paroni Antoine de Saint-Exupèry kirjoitti keskellä toista maailmansotaa vuonna 1943. Sydämeen käyvä pikkumiehen tarina on käännetty jo yli 300 kielelle ja suomeksikin melko tuoreeltaan heti vuonna 1951.

Kuten olettavissa on, on teoksen nimi pidentynyt huomattavasti savonnettaessa. Vieremällä syntynyt ja kasvanut, nyttemmin Joensuussa asuva Minna Ronkainen kutsuu pikku prinssiä nimeää ”Ee mikkään kaaheen iso ruununperillinen”.

Omien juuriensa mukaisesti Ronkainen on käyttänyt käänöksessä tämän päivän yläsavolaista puhetaapaa. Hän ei ole myöskään lähtenyt ehdoin tahdoin etsimään erikoisuutta tavoittelevia vastikkeita

yleiskielen sanoille, vaan noudattelee aikailailla tarkkaan aiempaa suomennosta. Savonnuksen kuvitus noudattelee sekin alkuperäispiirustuksia.

Ee mikkään kaaheen iso ruununperillinen on Pikku prinssin tavoin luokiteltu lastenkirjaksi, mutta lämminhenkinen ja sydämeenkäyvä tarina tekee hyvää kyllä vanhempienkin sielulle. Ruununperillisen matkallaan tapaamat ihmistyypit ovat hykerryttävä kokoelma henkilöitä, joita näemme ympärillämme edelleen. Savonkielen seura tarjosi apuaan käänöksen tarkastuksessa, ja näin jälkikäteen voin tunnustaa, että työtä tehtiin melkein pä tippa silmässä.

Savonnuksen kustantaja on Kirjokansi, ja maaliskuun aikana teoksen pitäisi olla yleisesti saatavana. Sivuja on vajaat sata.

Seppo Kononen

Unto Eskelisen syntymästä sata vuotta

Mitpä olisi tämän päivän savolaisuus ilman edesmennyttä yljiäviäntäjä Unto Eskelistä? Ainakin se olisi paljon henkisesti köyhempää, kun muistamme miten pitkän ja tuloksia tuottaneen urakan hän teki savon murteen ja samalla savolaisen elämän- ja puhettavan esilletuojana eri keinoin.

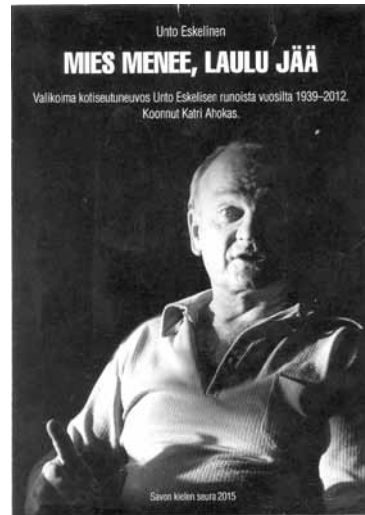
Unto ei ollut uutera vain kirjoituskooneen ääressä, vaan oli myös mitä mainioin puhuja kaikenlaisissa juhlatilaisuuksissa tai radiossa, jota hän nuorempana Kuopiossa paljon avusti.

Toimen mieskin hän oli ja, sai siitä ansaitusti tasavallan presidentiltä koti-seutuneuvoksen arvonimen. Hän oli perustamassa Savon kielen seuraa yhdessä professori Osmo Hännisen ja kirjailija Aarno Kellbergin kanssa ja osallistui sodat käyneenä aktiivisesti veteraanityöhön toimittamalla muun muassa heidän julkaisujaan.

Unto poistui keskuudestamme kahdeksan vuotta sitten tammikuussa, mutta ensi keväänä meillä on Savon kielen seurassa erinomaisen hyvä syy muistella häntä. Näin siksi, että neuvoksen syntymästä tulee kuluneeksi sata vuotta toukokuun 26. päivänä.

Unto oli maatalon poika silloisen Kuopion maalaiskunnan Hirvilahdesta. Heti sotien jälkeen hän kouluttautui kansakoulunopettajaksi Kajaanin seminaarissa vuosina 1945-1948. Opetettuaan syksyt ja talvet koulukkaita Kuopiossa Unto vietti kesänsä yleensä ”huppailemalla Muaningan helemassa”, kuten hän itse sanoi.

Kynämiehenä hänet opittiin tuntemaan ennen muuta juhlarunoistaan, joita hän kirjoitti säännöllisesti seitsemän vuosikymmenen ajan paitsi Savon Sanomiin myös muihin maakunnan lehtiin. Monet yhdistykset ja yritykset tilasivat Untolta myös juhlarunon merkkipäiviinsä.

Näin jälkikäteen katsottuna kauaskantoisimman työn Unto teki murrekirjoiltaan. Vuonna 1985 valmistunut savon murteen sanakirja Kualjkiärylöitä saavutti suurmenestyksen ja innoitti myös muut murrealueet kokoamaan omia sanakirjojaan. Vuonna 1997 julki tullut Tavvoo savvoo täydensi Kualjkiärylöeta eräänlaisena kansanpainoksena, ja siitäkin jouduttiin ottamaan jatkuvasti uusia painoksia.

Savon kielen seura nimesi Unton ensimmäiseksi yljiäviäntäjäksi vuosituhanen vaihteessa. Hänen kuolemansa jälkeen seura sai käyttöönsä koko runojäämistön, joka inventoitiin ja josta valikoitiin edustava näyte Mies menee, laulu jää -koostelmaan. Se julkaistiin vuonna 2015.

Unto Eskelinen ansaitsisi isotkin juhlat 100-vuotispäivänsä kunniaksi, mutta epätietoista on, mitä mahdollisuuksia on juhlintaan koronaepidemian vuoksi vielä tulevana keväänäkään. Kävi miten kävi, ei Unton merkkipäivää voi noin vain sivuttaa. Savon kielen seurassa asiaa valmistellaan. Oman haikean sävynsä tähän muistovuoteen antaa, että myös Unton pitkäaikainen Ulla-puolisi poistui tuonil-maisiin helmikuussa.

Seppo Kononen

Kalasoppatarpeita ja pikku kappa pottuja

Männä viikolla pistääsin ehtimässä kalasoppatarpeita ja leepomoherkkuja kaappahallissa, ku jäläkkasvun jäläkeläset iliminierasivat tulostaan kaapuntiin. Mummon ja lastenlasten näkeminen on aena juhlahetki riippumata siitä, mitenkä ussein se tapahtuu ja kalasoppa kuuluu yhteisiin perinteisiin.

Heikin Kalan poeijat ossoovat höylin palavelun eekä ollu eppäelystäkää etteekö tarpeeseen tuasj oes osattu vastata. Pakettiin ee laetettu etupiässä häntäpiätä, vuan iha kokonaenen vile.

Heikin kalaputtiikin vieressä kaappahallissa on Tiltan puoti, josta suap maenijoeta leepomotuotteita. Myöntivuoroon sattu nuorj ystävällisen olonen neeto, joka osasj valistoo laskijaespulliin valinnassa otanko manteljmassalla, hillolla vae kinuskilla.

Mutta sitten asijoentiin tulj yllättävä toppi, ku pyysin suaha puolj tusinoo karjalanpiirakoeta. Tyttö mänj hämilleen ja selitti vasta harjottelevasa myöjän hommo. Ee aattanna pyynnön uusiminenkaa ennen ku selevis, että tusina olj tälle kaappijaan alulle kerrassa kerrassa vieras käsite.

No selevishän asia viime lopussa, kun vanahempi myöjä tulj hätti. Siinäpä oekaan porukassa valistettiin nuorta neetoo ennen nii ylleisistä kaapan mitoesta. Tiu munijakkii (20 kpl) sattuisj häneltä nyt iha kohilleen.

Torilla ee tie tiukkookaa suaha pikku kappa pottuja oekaan ruunatulla mitalla. Kaapassa potatit on nykyjään tungettu muosipussiin ja myyvään kiloessa. Tokkopa sielläkää ennee tiijettäsj, paljoko on iso tae pikku kappa (5 l/2l). Oeskohan muuten kalakaapan poeijat Kuopiossa osanneet

myyvä kerpon nahkijaesia? Satakunta-laesessa nahkijaessavustamossa ku ee muuta mittayksikköä tunnetakkaa. Sehä on 31 kappaletta – 30 nipussa ja yks sitteenä. Silakkanelikkokkii (24 kappoo tae 109,92 l) oes suattana olla vaekee mitta nykykalakaappijaalle.

No ku vieraeta olj tulossa, pistääsin kaapan kukkaosastolla. Näen tulppaaniaekaan aattelin ottoo nuita korreita kevät-kukkaa koko puntin (20 kpl), vuan eihän niitäkää ennee puntina myyvä. Nippu ku nippu aattelin ja siirryin marketin rasvaosastolle.

Kokonaenen drittelj voeta (51,5 kg) ov vähä liikoo yhen hengen huusholliin, joten tyyvyin puolen kilon pakettiin. Keramat ja maejottii on tämän päevän kaapassa valamiina purkissa, niitä ee ennee mittiloja asijakkaan ommaan astijaan litran tae desin mitoella ja hyvä niin.

Tillikii löötyy vihannespuolelta valamiiks pakattuna, katkaravut pakastealtaasta ja simpukat säelykepurkista, minkä jäläkeen vuan kassoelle. Niistäkii sae valita palavelun tae itepalvelun. Meekämummo valihtoo aena immeispalavelun ihav vuan sen takia, että voep nähä toesen immeisen silimät koronamaskin takana.

Vajjoo puolen virstan (1068,8 m) matka kottiin olj kevyt askeltoo. Kesäaekaan oes mää tiijä vaeikka suattana jootua tuopilliselle Mualiman Navalle. Mutta ku tuoppikaa ee oo enne TUOPPI (½ kannua=4 korttelia=1,3 l), niin eepä tuo haetanna mittää. Kannu (2 tuoppia/2.617 l) oes jo ollu kohtuutonta kesälläkii.

Koronapiikkiä ootellessa
Tuula Ollila

Suomalaismetsiä esitetään maailman perintökohteeksi

Savolaista sydäntä lämmittävä uutinen Ruotsin ja Norjan suomalaismetsistä: ne halutaan nyt kohteeksi YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon maailmanperintölistalle. Hanke pantiin alulle viime vuoden lopulla, ja aloitteentekijöinä olivat Värmlannin museo Karlstadista ja Torsbyn kunta, jossa savoa puhuttiin pispään – aina 1960-luvulle saakka. Museon ja kunnan lisäksi mukana on kymmenkunta muuta yhteisöä.

Finnskogenista, suomalaismetsistä, tulisi hankkeen toteutuessa kuudestoista maailmanperintökohde Ruotsissa. Asiaa hoitava Birgitta Elfström Värmlannin museosta uskoo pyrintöjen johtavan onnelliseen lopputulokseen. ”Metsäsuomalaisten vaatimaton ja luonnonläheinen elämäntyyli puhuttelee tämän päivän ihmisiä”, hän on todennut Ruotsin yleisradioyhtiö SVT:n haastattelussa.

Ruotsin Värmlannin ja Taalainmaan maakuntien ja niihin läheisesti liittyviin Norjan läntisiin osiin lasketaan muutaneen 1600-luvulla jopa nelisensataa perhettä pääosin silloisen Rautalammin suurkunnan alueelta, johon kuului tuolloin myös nykyisen Keski-Suomen pohjoisosa ja melkoinen lämpäre nykyistä Keski-Pohjanmaata.

Leveämpää leipää haettiin kaskeamalla hakkaamattomia metsiä, mutta toisaalta Savosta vietiin kielen lisäksi myös taito jalostaa rautamalmia suosta. Suurimmissa kaskikunnissa saattoi olla mukana satakin taloa, mutta paljon tiedetään suomalaismetsissä olleen myös köyhyyttä ja kurjuutta – erityisesti katovuosina.

Suomea puhuttiin yleisti suomalaismetsissä aina 1800-luvulle saakka ja vielä sata vuotta sittenkin, jolloin muun muassa

joroislainen suomenkielen tutkija ja myöhempi Tarton yliopiston professori Lauri Kettunen kävi tallentamassa puhetta. 1900-luvulla puhujat vähenivät, kun Ruotsin valtiolla ei tuohon aikaan ollut mitään intoa suojella vähemmistöjensä oikeuksia.

Seudun ruotsalaistuuessa vähenivät myös luontaiset yhteydet Suomen ja suomalaismetsien välillä. Aivan viime vuosikymmeninä metsäsuomalaisten jälkeläiset ovat kuitenkin heränneet suurella joukolla ja sydämen kyllyydellä tutkimaan juuriaan ja nostamaan esiin vanhoja perinteitään. Uusi kiinnostus savolaisia juuria kohtaan näkyy myös kirjallisuudessa. Romaaneita syntyy eri puolilla ja erityisen tuottelias on norjalainen Britt Karen Larsen, jonka seitsemänosaista Finnskogen-sarjaa on myyty jo päätalomaisesti satatuhatta kappaletta. Minerva-kustantamon kautta sarjan ensimmäiset osat ovat luettavissa jo suomeksikin, ja neljännen osan on määrä ilmestyä taas ensi vuoden puolella.

Seppo Kononen

Norjalaisen Britt Karen Larsenin Finnskogen-romaneista on tullut valtaisa menestys Norjassa, jossa jopa 800 000 norjalaisella arvioidaan olevan metsäsuomalaisia geneejiä.

Savolaesen aeka

Muutaman kerran on tullu vierasheimesten kanssa puhheeks tämä savolaenen aekakäsitys. Kaekkihan sen tietää, että savolaesen kohta on pitkä ja se riippuu siitä, mitenkä se kohta on suhteessa kysseessä olovaan aekaan. Tilanteesta riippuin se minun käsityksen mukkaan on yhestä minnuutista aena viiteen vuoteen. Mutta männäänpä siihen tarkempaan aeijan miärrittelyyn.

Muuan kääpäläenen ihmettelj, jotta mittee varten sitä ei voe sannoo tarkkoo aekoo, vuan sanotaan, jotta kääp kolomatta tae vaelle viis. Savolaenen tuas ymmärtää tämän tääsin. Ja suhteessa ikkuisuuteen, minnuutti sinne tae tänne ei lie niin nuukoo. Aenuvastaan junan lähössä voep liijjan epämiäränen aeijan miärrittely jättee reen sijalle.

No, mutta koetan tässä nyt selittee muutamane aeijan ilimasun, jotta niitä voep siten vieraskieliselle paremmin selevittee. Otetaan nyt ensinnä kellon aeijat ja katoetaan vaekka sitä kolomee iltapäevällä.

Jos savolaenen sannoo kelloo kysyttäessä, jotta kääp kolomatta, kello on oletettavasti vähä ylj kahen, koska jos se on vartin ylj, niin sillan sanotaan, jotta vartin ylj kaks. Jos se tuas on enemmän kun vartin ylj kaks, mutta ei puoelj kolome, savolaenen sannoo, jotta vähä vaelle puoelj koloma. Jos tuas kello on vähemmän kun varttia vaelle kolome, savolaenen sannoo, jotta vähä piälle (tae ylj) puoelj kolome. Varttia vaelle kolome on tuas varttia vaelle kolome. No, sitten jos on kello ylj varttia vaelle, muttei vielä kuitenkaan kolome, savolaenen sannoo, jotta kello on vaelle kolome. Oekein jos tarkaks männöö, niin suattaa viittä vaelle kolome jo sipistellä, että on vähä vaelle kolome. Ja kun kello on kolome, niin kello on kolome.

Ja sitten vielä luajemmalla sihillä vuo-

rokaavven aejjoesta. Uamusta tarkottaa siinä viijjen ja yheksän välillä, uamupäevästä tuas yheksän ja puoelj kahentoesta välillä. Puolilta päevin on siinä puoelj tuntia ennen puoltapäevee yhteen asti ja sitenpä se alakaa jo olla kyse jo iltapäevästä. Iltapäevä onnii sitten jo pitempi aeka, kun sitä voep käätee minun ymmärryksen mukkaan kuuteen asti. Sitten siirrytäänii jo iltaan ja kymmenen jälakeen yöhön. Yösyvännä ollaan puolesta yöstä uamuyöhön, joka vähä immeisestä riippuin alkakaa siinä kahen-kolomen maessa. Ja sittenpä sitä ollaannii jo uamussa.

Minä en ymmärrä, mittee vaeketa tässä on, mutta suattaahan se jonnii tarpästikkelin mieltä vaevata, kun ei sanota, että kello on 14.35, vuan että näättää ylj puolen kolomen olovan. Pietään vuan kiinni tästä epämiäräsestä aekakäsityksestä. Se antaa ies vähä venkuuvvaroo ja väljyyttä elämisseen. Se kun ei hättäelemällä tämä mualima parane eikä kiire lopu.

Raili Pursiainen

Kirstin kukko taas mallikkain ja maukkain

Kalakukon leivonnan SM-kilpailut 2021 käytiin perjantaina 22.1.2021 Kaupakeskus Minnassa yleisöltä koronaviruksen vuoksi suljetuin ovin. Normaalisti kukot on arvioitu aina Kuopion kaupungintalossa. Järjestelyistä vastasi tuttuun tapaan Kuopion kaupunkikeskustan kehittämissyhistys.

Kilpailussa oli kolme sarjaa, joihin saapui yhteensä 20 kukkoa. Mukana oli perinteisen kalakukon yritys- ja kotileipurisarjat sekä innovatiivinen, uutta näkemystä hakeva Juhlakukko-sarja. Kukkoja oli tuomaroimassa tänä vuonna Savon Marttojen **Heta Nykänen**, Itä-Suomen maa- ja kotitalousnaisten **Marja Niskanen**, toimittaja **Seppo Kononen**, Savonia-ammattikorkeakoulun lehtori **Anne-Mari Heikkinen**, Minna Canthin talo ry:n **Anja Lappi-Hautamäki** sekä Kuopion kaupungin **Markku Lind**, joka on ollut mukana järjestämässä ensimmäisiä Kalakukkakilpailuja jo parikymmentä vuotta sitten.

Kotileipureiden sarjan voittaja oli kuopiolainen Kirsti Rytönen – jälleen kerran. Rytönen on hallinnut suvereenesti kukkokisaa viime vuodet paitsi silloin, kun hänet oli pyydetty mukaan tuomaristoon. ”Mallikukko, jossa oli juuri sopivasti ulkonäköä, rakennetta, kerroksia sekä rasvaa ja suolaa, jotka kruunasivat kokonaisuuden”, tuomarit kiittelivät.

Yrityssarjan ykkönen oli Jussin Ahvenkukko, kakkonen Kalakukkoleipomo Irene Partanen ja kolmas Ykkösherkku. Kaikki ovat menestyneet hyvin myös aiempina vuosina. kokonaisuudellaan. Voittajakukko oli maulta ja rakenteeltaan suuhun sopivan täyteläinen, jota kaunisti myös sen täydellinen ulkomuoto.

Juhlakukkosarjan parhaimmaksi kukoksi arvioitiin Merja Ruotsalaisen kukko, joka oli minikokoinen kalakukon muna yrstöllä. Tuomariston mukaan uudenlainen ja hauska kukko ilahdutti mahtavalla idealla ja toimivalla rakenteellaan.

Jokaisen sarjan voittaja sai palkinnoksi sadam euron lahjakortin, kunniakirjan sekä ilmaisen myyntipaikan seuraaville Tammimarkkinoille.

Seppo Kononen

Kalakukkokisaa on käyty parikymmentä vuotta, ja siihen sopivasti tämän vuoden kisassa oli mukana 20 kukkoa kaikkiaan kolmessa sarjassa.

Ns Lukijalle

Nuorisoseuraa 120 vuotta Lapinlahden Martikkalassa

Martikkalan nuorisoseuran täyttäessä 120 vuotta on syytä tarkastella seuran merkitystä koko kylän kannalta. Kylässä oli vielä 1950-luvulla kaksi kauppaa, posti ja pankki. Ne ovat maaseudun rakennemuutoksen myötä poistuneet. Mutta onneksi kylän henkinen selkäranka on säilynyt: koulu ja Nuorisoseura toimivat aktiivisesti. Seuran kaikki pöytäkirjat ovat säilyneet. Muutakin materiaalia historiaan on löytynyt runsaasti. Ongelmaksi on tullut aineiston karsiminen ja tiivistäminen.

Seuran ensimmäinen neljännesvuosisata 1901-26 on ollut kulkurielämää: kokoukset on pidetty johtokunnan jäsenten kodeissa (Sonnila, Unipuro, Harju, Rantala, Haapakorpi, kansakoulu, Pilkkaranta, Puttaansaari, Saarenpää, Onkilahden Räihä, Nevala). Oma talo saatiin 1926, kun Rantalan vanha tupa siirrettiin Toivo Sudelta saadulle tontille. Näin myös Väisälänmäen nuorisoseura sai oman tukikohdan.

Nuorisoseura-aatteen isänä pidetään Santeri Alkiota, joka oli myös perustanut uuden puolueen – maaseudun puolestapuhujan Maalaisliiton. Näin ollen on ymmärrettävää, että seuran perustajat olivat useimmiten pomminkestäviä maalaisliittolaisia. Martikkalan nuorisoseuran syntysanat lausuttiin kylän vanhimmassa talossa eli Sonnilassa. Sonnilan Tyyne (o. s. Kokkonen) oli seuran kantavia voimia. Useimmissa taloissa seuraan kuuluminen kulki sukupolvien ylitse. Sonnilassa Tyyneen poika Veikko Sonninen kuului vuosikymmeniä seuran johtokuntaan. Veikon sisaret (Liisa ja Irja) myös toimivat aktiivisesti seurassa. Veikon jälkeen hänen poikansa Veli-Pekka Sonninen on jatkanut perinteitä.

Samoin Unipuron talossa. Otto ja Hannes Kauppinen johtivat usein puhetta seu-

ran kokouksissa. Hanneksen poika Pekka toimi myös lukuisissa kunnan luottamustehtävissä. Pekan puoliso Kaarina (o. s. Puurunen) oli kotoisin Väisälänmäen Heppurolta. Pekan Matti-veli toimi kauppiana kylällä. Kaarina ja hänen tyttärensä Marja tanhusivat ahkerasti myös Kurpposissa. Marja toimi seuran tomerana sihteerinä ja kirjoitti seuran 80-vuotishistoriikin.

Kuvaava on pöytäkirja 18.10.1925 Unipurolla pidetystä kokouksesta. Tavan mukaan kokouksissa oli runsaasti ohjelmaa. Runon lausui talon tytär Iida Kauppinen ja kertomuksen luki hänen sisarensa Elmiina. Esitelmän piti Lauri Puurunen, Väisälänmäen Väisälän (Yläpuurula) talosta. Kuinka ollakaan: Elmiinasta tuli Väisälän talon emäntä ja kauppias Eeva Itkosen äiti. On selvää, että myös Eeva toimi seurassa. Elmiinan sisar Iida luki kokouksessa runon. Iidasta puolestaan tuli emäntä Väisälän naapuriin Eskolan taloon Paavo Puurusen puolisona.

Paavo Puurusen veli Taavetti oli Etelä-Onkilahden rannalla olevan Lahden talon isäntä. Taavetin kaikki lapset toimivat aktiivisesti Martikkalan nuorisoseuran johtokunnassa ja ohjelman suorittajina: Antero lausui runoja, Kirsti, Hilda ja Eino suorittivat ohjelmaa, kun Hanna Puurunen kirjoitti kokousten pöytäkirjoja.

Lampelan perheen perustaja Niilo Kiimalainen istutti lapsiinsa nuorisoseuralaishengen. Niilon poika Seppo toimi usein seuran rahastonhoitajana, Sepon ja Maireen tytär Jaana (myöh. Räsänen) toimi ahkerana seuran sihteerinä.

Kylän pohjoisreunalla seuran alkuaikojen kantavana voimana vuosikymmenien ajan oli Harjun (Toraharju) talon isäntä Lauri Tikkanen. Laurin veli Osmo Tikkanen oli Rantalan talon isäntä, joka

(Pekka Tikkanen) lahjoitti ison tuvan nykyisen seurantaloon rungoksi. Lauri Tikkanen Pekka-poika jatkoi talon isännöytystä, pojat Juha ja Tuomo toimivat aktiivisesti seurassa. Pekan poika Vesa on toiminut vuosikymmeniä seuran johtokunnassa – viimeksi rahastonhoitajana. Vesan puoliso Anita on nykyään seuran puheenjohtaja ja tanssii / tanhuaa Kurpposissa.

Seuran ensimmäinen puheenjohtaja oli Rantalan talon isäntä, opettaja Pekka Tikkanen. Aatteellisten yhdistysten rekisterissä mainittiin, että 8.10.1922 valittiin seuran puheenjohtajaksi Otto Kauppinen ja sihteeriksi Pekka Tikkanen. Pekka Tikkanen hautajaisissa surusaatto läksi Rantalan talon rannasta Onkivesi-laivalla Väärnin pappilan rantaan (Savo 8.11.1928).

Ei elämä aina ollut auvoista: Liikemies Kalle August Möykkynen omistaman Haapakorpi-nimisen talon numero 7:ssä pidettiin konkurssipesän huutokauppa (Salmetar 21.6.1924).

Pöytäkirjoissa vilahtelevat tuon tuostakin nimet: Tikkanen, Sonninen, Kauppinen, Hyrkäs, Möykkynen, Salonen, Nevalainen, Viitasaaren Rähä, Kyyriäinen, Puurunen, Partanen, Räsänen, Lappalainen, Lappeteläinen, Jääskeläinen, Niskanen, Kokkonen, Katainen, Väisänen, Venäläinen, Skonbäck, Itkonen, Ruotsalainen, Halonen, Kiimalainen, Judin, Mähönen, Marin, Ruuskanen, Rissanen, Roinainen, Rautiainen). Myös Lahtelan talon väki oli mukana seurassa (isä Johannes ja poika Pekka Väisänen).

Martikkalan nuorisoseuran kantavana voimana oli varsinkin 1970-80-luvulla Martikkalan Viitasaarella asunut, seuran pitkäaikainen puheenjohtaja Paavo Rähä. Kansantanssin ohjauksen lisäksi hän teki nuorisoseuraa tunnetuksi laajemminkin ja piti esimerkillisesti yhteyttä muihin seuroihin. Nykyaikana puhuttaisiin verkostoitumisesta. Hänen lisäkseen seuran voimahahmoina olivat Salosen veljekset Kauko, Erkki, Aimo ja Seppo. Oman lisänsä nuorisoseuratyöhön antoi myös maanviljelijä

Arvo Nevalainen.

Lapinlahdella toimii nykyään aktiivisesti kolme nuorisoseuraa: Nerkoo on erikoistunut pesäpallon pelaamiseen, Alapitkä on profiloitunut näytelmiin, kun taas Martikkala on saanut mainetta kansantanssien / tanhujen taitajana. Tanhut nosti valtakunnan tasolle Viitasaarella asunut Paavo Rähä. Kurpposissa tanssi myös Paavon elämänkumppani Eija Mykkänen, Nerkoon nuorisoseuran vahvan naisen Maire Mykkäsen tytär.

Suuritöisimmät ja näkyvimmat seuran projekteista ovat olleet kymmenien näytelmien ohella: Kiitosuhri-näytelmä, Kaskenpoltto-esitykset, TV 2: purkittamat iltamat Martikkalan seurantalolla (televideoitu 16.8.????) ja Martikkala-Väisälänmäki -kyläkirjan aikaansaaminen.

Lyhyesti sanottuna: Martikkalan nuorisoseura on ollut kylän henkinen keskus ja on edelleen. Onneksi kylässä on vielä koulu, jonka kanssa seura on pitänyt aktiivista yhteyttä.

Lapinlahdella Kalevalan päivänä.2021

Toimeksi saaneena

Leo Puurunen

Lukion lehtori (el.), kotiseutuneuvos

Possessiivisuffiksi

Niin, mikä on possessiivisuffiksi, kysäisee opettaja Rantalán Eerolta, joka oli juuri saapunut luokkaan hikisenä välitunnilta.

Se, sehän on se, jotta, kun minulla jottain on, ottaa Stalin sen heti poikkeen neuvostoyhteiskunnan hyväksi.

Avistaen Eeron poliittisen kotilmapii-
rin tuo kaikki tuntuu uskottavalta.

Istun Eeron vieressä.

Tunti jatkuu.....

Osmo, sanopas sinä, mitkä ovat Suomen kielen sijamuodot?

Niitähän on Suomen kielessä neljätoista, viideskintoista ilmaantuu sitten hetken päästä opettajan siivittämänä.

Aloitán, nimentö, omanto, kohdanto, olento, osanto, tulento, sisäeronto, sisätulento, ulko-olento, ulkoeronto, ulkotulento, vajanto, seuranto, keinonto.

Ällä puhu puuda heinää, tiuskaisee opettaja.

Aloitán alusta, nominatiivi, genetiivi, akkusatiivi, essiivi, partitiivi, translatiivi, inessiivi, elatiivi, illatiivi adessiivi, ablatiivi, allatiivi, komitatiivi, instruktiivi.

Sekoilen sanoissani, illatiivin sanoin illoidiiniksi, abessiivin sanoin abessiinialaiseksi, translatiivin muistin transvesiitiksi, elatiivin joksikin elostelijaksi.

Käske panna kädet pulpetille.

Sipaisee muutaman kerran sormilleni karttakepillään

Eerolla on hymy herkässä.

Eero, nouse ylös.

Käskee opettaja.

Eero, mitkä ovat vertailuasteet?

Posetiivi(perusaste), ei niin, vaan se on positiivi, korjaa opettaja, komparatiivi (voittoaste), yliaste, superlatiivi, ilmaisee omistuksen suurinta määrää, esimerkkejä meillä on useitakin, kuten tuo Nesteen Uolevi Raade.

Eero, kerro esimerkki assimilatioista.

Sairas, sairaampi, kuollut.

Nurkkaan siitä häpeämään.

En uskalla julkisesti nauraa Eeron kotaloa.

No niin, Osmo?

Mitkä ovat persoonapronomiinit.

Minä, sinä hän, hän juo ne.....

Nurkkaan siitä häpeämätön nulikka.

Niinpä me siinä, Rantalán Eero ja minä, häpeäpaalussa kumpainekin.

Toisilta tuntuu kyselevän, toisilta viisailta, ajattelen minä.

Rauni, mitä ovat demonstratiivi pronominit?

Tämä tuo se, laskettelee Rauni, kuin vettä valaen.

Osaatkos sen sanoa, mitä ovat interrogatiivipronomiinit.

Kuin apteekin hyllyltä putoilevat vastaukset.

Kuka, ken, kumpi.....

Entäs relatiivipromomini?

Töksähtää vastaus, kuin pyssyn suusta, sehän on joka.

Kiitos, kuului opettajan vastaus.

Istu.

Osaisiko teistä pöllöpäistä sanoa, mitä ovat indefiniittipronominit?

Hiljaista luokassa, täysin hiljaista.

Viimein opettaja avittaa, ne ovat epä-määräisiä asemasanoja, kuten joku,kukin, kumpainenkin....j.n.e.....

Opettaja on elementissään loistaen , hihkuen innoissaan, tietääkö teistä pöllöpäistä kukaan, mitä ovat resiprookkipronominit?

Kein Antwort.

Tuskin tiesi opettajakaan, mitä oli meiltä hölmöiltä kysellyt, tykkäsi kumminkin paistatella suomenkielisyyden ihanaudessa olotilassa.

Me, Eero ja minä nurkassamme nauroidimme opettajamme kolloudelle.

Terveisin.

OK.

Aapelin vuoro lähteä

”Mehevät on muutosi, mutjakat muutosi..” Harvempi tunsi Veikko Huuskosta, mutta kukapa savolainen ei olisi hykerrellyt, kun Aapeli Rummukainen kitaroineen ylisti estradilla kuulijainsa edessä ”lokosaa ja pulskan nohevaa” Ruupens-tyttöään. Aapeli ei hävennyt savolaisuuttaan, vaan toi sitä esille aina kun se oli mahdollista. Viime vuosikymmenten tunnetuimpiin kuulunut savolainen trubaduuri menehtyi äkilliseen sairaskohtaukseen hiihtoladulla kotikaupungissaan 77 vuoden iässä Kuopiossa 26.2. Hän oli syntynyt 8.11. 1943 Sonkajärvellä.

Työuransa Veikko Huuskonen teki Kuopion Hankkijalla, ensin myyntimiehenä ja myöhemmin myyntipäällikkönä. Liikkeen kaaduttua sujuvasanainen kauppias vaihtoi prässipuvun pussihousuihin ja palasi julkisuuteen laulavana ja tarinoivana Aapeli Rummukaisena kitara kainalossa. Luontevalle savolaiselle kansanmiehelle riitti kysyntää ei vain koti-Savossa, vaan koko maassa ja maailmallakin Ranskaa myöten. Aapelin hyvää huumorintajua kuvaa, että puhuessaan itsestään kitaristina, paino oli sanalla risti.

Ensimmäiset levytyksensä Rummukainen teki 1990-luvun alkupuolella, ja kaikkienensa hän ehti viihdyttää ihmisiä lupsakkaalla savolaisella huumorillaan pariin, kolmen vuosikymmenen verran. Alkuvaiheissa hän kulki kiertueillaan hanuristin kanssa, mutta myöhemmin hän esiintyi enimmäkseen yksin.

Trubaduurina Aapeli Rummukainen koki itsensä savolaisen kuplettiperinteen jatkajaksi. Hän otti ohjelmistoonsa että lauaesityksiinsä kappaleita 1900-luvun suurilta mestareilta Iivari Kainulaisesta Tatu Pekkariseen ja Esa Pakariseen.

Vähin erin hän alkoi tehdä myös omia sanoituksia ja sai tuoreita kappaleita myös

Mies ja kitara eli kitaristi.

Unto Eskelisen tapaisilta myöhempien aikojen savon murteen taitajilta. Laulu Ruupens-tytöstä säilyi vuodesta toiseen kestoosuikkina yhtä lailla kuin kupletti Savolaisesta miehestäkin.

Kesäisin trubaduuri ryhtyi viime vuosina myös tanssittamaan ihmisiä. Siihen tarkoitukseen hän vuokrasi Salmijärven lavan Muuruveden Västinniemenestä ja tilasi orkestereita soittamaan. Taloudellisesti se ei lie ollut mikään kultakaivos, mutta oli kuitenkin kulttuuriteko, että tanssilava-perinne saatiin säilymään Koillis-Savossa.

Ja toki Aapeli oli mukana Savon kielen seuran toiminnassa. osallistui murrekilpailuihin ja kestoesiintyjänä jokakesäisellä murretorilla Kuopiossa.

Seppo Kononen

Koronavirus jätti jälkensä toimintaan

Vuosi 2020 oli seuran 38. toimintavuosi, joka jää aikakirjoihin ”ensimmäisenä suurena koronavuonna”. Helmikuussa 2020 Suomeen levinnyt koronavirusepidemia muutti olennaisesti elämänmenoa moninaisten rajoitusten vuoksi. Muiden järjestöjen tapaan myös Savon kielen seura joutui luopumaan vuodelle suunnitelluista tapahtumista tai miettimään aikatauluja uusiksi. Jos edellinen vuosi 2019 oli ollut toiminnallisesti toimielias ”supervuosi”, niin nyt jouduttiin vetämään henkeä yhteiskunnan ylimmältä johdolta tulleitten määräysten ja suositusten mukaan.

Seuran jäsenlehti Aakusti kyettiin sentään toimittamaan edellisvuosien tapaan neljänä numerona. Seurassa oli vuoden 2020 lopussa 227 jäsentä. Heistä 29 oli ainajäseniä ja yksi kunniajäsen. Yhteisöjäseniä oli viisi.

KALEVALAA SAVOKSI

Helmikuussa koronaepidemia ei ollut ehtinyt vielä niin pahasti Savoan, etteikö jo perinteeksi tullutta savonkielisen Kalevalan luentaa olisi voitu jatkaa Kuopion kaupunginkirjastossa. Kalevalan päivän iltana Matti Lehmosen kääntämää kansalliseeposta olivat lukemassa Ritva Kokander, Tuula Ollila, Anneli Lujanen, Keijo Karhunen ja Seppo Kononen. Kaikki lukijat olivat päivän hengen mukaisesti puukeutuneet perinneasuihin. Toisen kerroksen esiintymistila oli kotoisa ja kuulijoita oli mukavasti.

MURREMESTARUUS

Savon murremestaruuskilpailut valmisteltiin pidettäväksi seuran vuosikokouksen yhteydessä 21.3. 2020 Savon liiton tilois-

sa. Epidemian voimistuttua ja kokoontumisrajoitusten vuoksi kilpailut kuitenkin peruttiin samalla, kun myös vuosikokous oli siirrettävä myöhempään ajankohtaan.

MURRETORI

Heinäkuun 2.-4. -päiville ajateltu murretori oli sekin jätettävä pitämättä koronaepidemian vuoksi.

SAVOLAINEN KIRKKOPYHÄ

Savolaista kirkkopyhää päästiin kuitenkin viettämään epidemian hellitettyä kesän aikana otettaan tilapäisesti. Syyskuun 20. päivän jumalanpalveluksessa Kiuruveden kirkossa saarnasi ja toimitti liturgian seuran hallituksen jäsen Heikki Hämäläinen. Tekstinlukijoina olivat Tuula Ollila ja Teuvo Laakkonen. Seurakunta tarjosi kirkonmenojen jälkeen kahvit seurakuntatalolla. Paljolti koronaepidemian vuoksi sanaa tuli kuulemaan tällä kertaa noin 80 henkilöä. Kaikkinensa kirkkopyhästä jäi kuitenkin hyvät muistot. Vuoden 2021 savolainen kirkkopyhä sovittiin pidettäväksi Leppävirralla.

MUUT TAPAHTUMAT

Koronaepidemian vuoksi oli jätettävä väliin monta muuta tilaisuutta. Heinäkuun Siilifolkiin oli suunniteltu Savon murremestareitten yhteisesiintymistä, mikä peruuntui koko muun festivaalin myötä. Väliin jäi myös yhteinen ilta laatokan-karjalaisten Salmi-seuran kanssa.

Valtakunnallisessa Nenäpäivässä Kuopion torilla 13.11. kävivät ihmisiä viihdyttämässä seuran puolesta murremestari Mikko Kokkonen ja puheenjohtaja huuliharppu suussaan.

Kiuruvedellä Syyskuun 20. päivänä vietetty savolainen kirkkopyhä jäi vuoden 2020 merkittävimmäksi yleisötapahtumaksi.

Elokuun 15. päivälle ajoittuva Pohjois-Savon maakuntapäivä ohitettiin hiljaisuudessa. Vuoden savolaiseksi sanantaitajaksi nimesivät maakuntaliitto ja maakuntalehti iisalmelaislähtöisen trubaduurin Jaakko Tepon.

Kirjallisuuden vuoden 2020 Savonia-palkinnon sai lapinlahtelaissyntyinen Petra Rautiainen teoksellaan Tuhkaan piirretty maa.

HALLITUS

Seuran hallitus kokoontui vuoden aikana neljä kertaa, mutta asioita hoidettiin puhelimitse pidentyneinä väliaikoina tarpeen mukaan. Sihteerin töitä hoidettiin toiset puolet vuotta talkoilla. Koronaepidemian vuoksi kokoukset pidettiin Savon Sanomien sijasta Puijon kirkon seurakuntasalissa.

Hallitukseen kuuluivat Seppo Kononen sekä varsinaisinä jäseninä Tuula Ollila, Jari Känninen, Anna-Liisa Happonen, Teuvo Laakkonen, Anneli Lujanen, Eila ollikainen, Eeva-Liisa Pennanen, Auli Poutiainen, Raili Pursiainen ja Helga Ylönen, varajäseninä Heikki Hyvärinen, Keijo Karhunen, Jukka Lappalainen, Risto Lappalainen, Leo Puurunen, Terttu Rautiainen, Marja-Riitta Saastamoinen, Matti Väisänen ja Raija Uhlbäck.

Hallituksen puheenjohtajana oli Seppo Kononen, varapuheenjohtajana Tuula Ollila, joka toimi myös sihteerinä Jari Kännisen jälkeen. Rahastonhoitajana jatkoi Raija Uhlbäck.

AAKUSTI JA MUU TIEDOTUS

Seuran jäsenlehti Aakusti ilmestyi

vuonna 2020 neljänä numerona. Taitosta vastasi viime vuosien tapaan Jukka Nykänen. Kunkin numeron sisältöä ideointiin hallituksen kokouksissa ja pyrittiin lisäämään ajankohtaisuutta niin, että Aakusti olisi mukana aktiivisesti savolaisessa kulttuurielämässä ja kotiseututyössä. Yhteistyö Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liiton kanssa oli tuloksekasta. Vuoden lopulla käynnistettiin muun muassa 2020-luvun savolaisuutta tutkailevan Niin minäkö? -videon kuvaukset liiton taloudellisella tuella ja yhteistyössä myös Pohjois-Savon maakuntaliiton kanssa. Aakustin verkkosivuista huolehti edelleen Pekka Ollikainen.

EDUSTUS

Seura kuuluu paitsi Suomen kotiseutuliittoon myös Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liittoon, jonka hallituksen kuuluivat vuonna 2020 seuran jäsenistä Helga Ylönen ja Seppo Kononen. Seura on mukana myös Suomen heimojen liitossa, jolla vuoden aikana ei ollut kuitenkaan toimintaa, sekä kulttuuri- ja mielipidelehtien Kultti-liitossa.

Murretori peruuntui, mutta hallitseva murremestari Mikko Kokkonen kävi kuitenkin hauskuttamassa Kuopion torikansaa marraskuusa nälkäpäivänä.

En osta sähköautoa. Miksi?

Asun haja-asutusalueella, jossa matkat ovat pitkiä, jolloin sähköauto hyytyy matkalla.

Olen jo ikäihminen, enkä halua opetella uutta tekniikkaa.

Suurin syy kuitenkin on auton käyttämä akku ja sen valmistaminen.

Keskusteltaessa sähköautosta keskiöön nousevat akun tarvitsemat ainekset: litium, kadmium, koboltti ja grafiitti. Suurin osa sähköauton koko tuotantoketjun päästöistä tulee akuista. Akun tarvitsemat aineet lähes kaikki ovat myrkyllisiä, paitsi grafiitti, joka on puhdasta hiiltä. Kadmium aiheuttaa syöpää. Eniten sitä käytetään aurinkokennoissa. Sininen koboltti esiintyy nikkelin yhteydessä ja aiheuttaa allergiaa. Litium-kaivosta suunnitellaan lehtikirjoi-

tusten mukaan Kaustisille. Litiumia tuotetaan enimmäkseen Kongossa lapsityövoimalla. Ongelmana on nyky-hallituksen linjaus, joka houkuttelee investointeja akkuteollisuuteen. Terrafame rakentaa Sotkamoon akkukemikaalitehdasta.

En ihmettele, että Kermajärven rantojen asukkaat vastustavat grafiittikaivoksen perustamista Heinävedelle.

Lopputulema: sähköauton akun valmistaminen tuottaa niin suuria ongelmia, etten halua olla lisäämässä niitä. Niinpä ajaa köröttelen edelleenkin vanhalla pensautolla.

Näitä ajatteli helmikuussa 2021

Leo Puurunen

kotiseutuneuvos Lapinlahdelta (sukulaisia on Heinävedellä)

Ei erikoisannoksia

Suvun kantaäiti
loppuun yhdeksänkymmentä
joulu-pöytään jälkikasvunsa kutsui

syömme ja juomme
mikä käy kaikille
ei erikoisannoksia nyt
allergiat ja rajoitukset ilmi

ensimmäisenä tiedottivat vegaanit
heti perään laktoosiongelmaiset
sitten keliakiasairaat vielä
ovat kala- ja hedelmä rajoittuneet
sekä juureksien vieroksijat

muutamille ei sovi sokeri
ja lopuksi vielä raittiusväki

juhlakansa saapui iloiten
kauniisti katettu pöytä
posliinit, kristallit ja hopeat
kukka-asetelmat ja nimikortit

tarjottavana vain
kannullinen kraanavettä
jouduttiin viemään sekin pois
yksi juo vain lähdevettä.

Keijo Karhunen

Saksittua ja kuunneltua

Kokosi: *Eila Ollikainen*

Kautta aikojen mediassa eläintarinat ovat luettuja ja koskettavia. Varsinkin jos niihin liittyy inhimillinen auttamishalu ja -kyky lämmittämään mieltä.

Savon Sanomissa kerrottiin 15.2 miten Nilsin Tahkolla piskuinen perhoskoira ongittiin ylös neljän metrin syvyisen salaojan tarkistuskaivon pohjalta, minne se oli pudonnut ulkoillessa kannen jäätyä vahingossa auki. Kaivon halkaisija oli nelisenkymmentä senttiä, pohjalla ei ollut vettä, mutta iltamyöhällä tapauksen aikana pakkasta 17 astetta.

Pelastajat porasivat reijät oksasahan teleskooppivarren päähän ja siihen kiinnitettiin koukku. Koukku saatiin pimeässä kaivossa ututettua koiran kaulapantaan ”vaikka koirasta näkyivät vain silmät” kuten palomestari *Risto Taskinen* kertoi, ja varren avulla saatiin nostettua koira ylös. ”Näkyivät kypälät käyvän ja häntä huiskivan kun pääsi omistajan syliin”, totesivat pelastajat lopuksi.

Todella Jamppa

Seuraavan päivän lehdessä 16.2 herutti myötätuntoa Tuusniemen Juurikkamäestä kuusivuotias Jamppa-maatiaskissa, joka oli lähtenyt omille teilleen kolmisen vuotta sitten ja omistaja *Päivi Miettinen* ehti luulla sen kadonneen lopullisesti. Viime vuoden lopulla Facebookin päivityksessä kerrottiin Kosulassa, parinkymmenen kilometrin päässä, pihapiirissä liikkuvasta kissasta, jonka tuntomerkit sopivat kadonneeseen Jamppaan.

Kissaa ei saatu kiinni, mutta se kävi se ruokakupilla syömässä. Avuksi pyydetyn

vapaaehtoisryhmän avulla kissa saatiin lopulta kiinni. Laihtunut oli kuudesta kilosta kahteen kiloon ja entisestä mahtiponisesta ulkoasusta oli vain raidat jäljellä.

”Monta kertaa kotona kysyin ”ootko sinä todella Jamppa?”, kertoo Päivi Miettinen. Lopullisen tunnistuksen antoi sisäruuskissa Piitu, joka ensinäkemällä rupesi näpläämään toisen korvia. Eläinlääkäri totesi kotiintulijan terveeksi. Nyt Jamppa avaa ovia kuten ennenkin. Luontoelämä on tehnyt siitä hiukan överin käyttäytymisessä, mutta jospa se tasoittuu, toivoo kotiväki.

Pianomusiikin lähetyssaarnaaja

”Toivottavasti pandemia tuo maaseudulle uutta arvoa. edes sen että taidetta voi tehdä muuallakin en kuin pääkaupunkiseudulla”, sanoo Säyneisissä asuva pianotaiteilija *Jouni Somero Savon Sanomissa 3.12.2021*. Koti on vuonna 1896 rakennettu hirsinen tyyppikoulurakennus, johon kanttori-pianotaitelija-pariskunta muutti asumaan nelisenkymmentä vuotta sitten. Koillis-Savosta käsin Jouni Somero on pitänyt maailmalla kaikkiaan 3150 konserttia ja tehnyt 101 pianolevyä.

Pääkaupunkikeskeisyys ei ole taide-elämän ainoa ongelma. Pahinta Jouni Someron mukaan on ollut tietynlainen musiikin demokratisointi, jossa samalle viivalle laitettiin *Matti Nykänen ja Matti Salminen*. ”Tällainen crossover oli kaiken pahan alku ja juuri. Musiikilla ei ollut väliä. nimi myi. ”Tämän seurauksena tilanne Suomessa on nyt sellainen, että akustisiksi rakennetuissa konserttisaleissa kiertää lähinnä äänentoistollisia viihdejuttuja ja klassiset konsertit ovat kadonneet”, Somero sanoo.

”Pianomusiikin lähetyssaarnaaja, *Raija Kilpeläinen-Somero* kuvaa miestään.

Somerolle tuttuja uran alusta saakka ovat olleet niin isot salit kuin koululaiskonsertitkin. Tärkeintä on aina ollut mu-

siikki ja se miten taide yleisölle tarjoilaan. ”Jokainen ilta on uniikki. Sitä samaa tulkintaa ja tulkintaa ei ikinä voida toistaa. Se on myös esiintymisen suola, livetilan-teen vuorovaikutus.”

Elä hättäele, - opasta apteekkari

KYSin pääaulassa on palvelee sairaalassa kävijöitä ja asiakkaita Puijon apteekki. *Savon X Press*, eri alojen palveluja esittelevässä julkaisussa haastatellaan apteekkari *Jukka Väätäistä*, joka uransa aikana on ehtinyt palvella asiakkaita Helsingin ja Kemin välillä monissa tehtävissä. Kuopiossa syntynyt mies on nähnyt, että heimoerot eivät ole pelkkä myytti.

”Olen palvellut asiakkaita ruotsinkielisissä rannikkokunnissa ja yrittänyt murjoa vitsejä Etelä-Pohjanmaalla, tosin huonolla menestyksellä. Nyt olen kotikentälläni. Tekemistä riittää, mutta mottoni *elä hättäele* pätee tiukassakin paikassa.”

Jukka Väätäinen paljastaa kaupallisen alan olevan Väätäisillä suvussa. ”Isäni tati *Johanna Väätäinen* oli koko Kuopion tuntema lehtimurmu, joka vakiopaikallaan Carlsonin kulmalla teki monet kaupat Tauno Palon ym. kuuluisuuksien kanssa. Hän tunsikin kaikki ja kaikki hänet.”

Vees silimissä kerrottua

Savolainen meijeri Maitomaa on ottanut paikallisuuden brändikseen kaikessa viestinnässä. Savonkielisyys näkyy ja

kuuluu tuotteissa, mainoksissa, työpaikkailmoituksissa, tiedotteissa ja yhtiön sisäisessä viestinnässä, kertoo *Maaseudun Tulevaisuus* 30.10.2020 *Terhi-Pape Mustosen* kirjoittamassa jutussa.

Meijeri on päässyt viime vuosina rekrytoimaan usein ja rinta rottingilla. On haettu työn uuttelijoo, kirjanpittelijöo, tuotekuiskoojoo ja insinööriä.

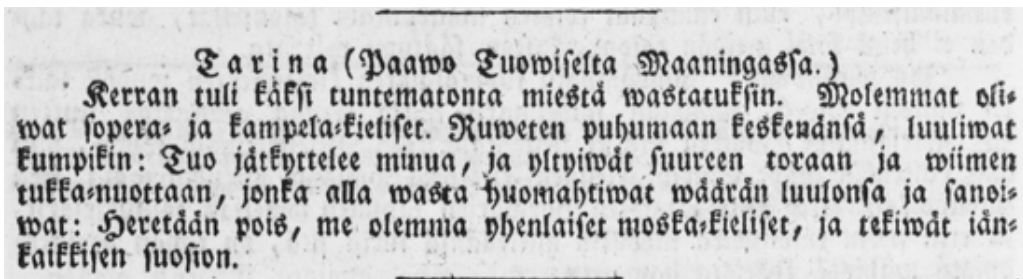
Toisaalta, kun yhtiö loppuvuodesta tiedotti yt-neuvottelujen tuloksesta, se tehtiin ”vees silimissä”, kun jouduttiin vähentämään yhdeksän henkilötyövuotta, ja tiedote jatkui: ”Eilispäivä ol meijän virmassa ihan paska päivä”.

Savonkielisyys on ollut osa Maitomaa brändiä jo pitkään, *toimitusjohtaja Markku Iivonen* kertoo. ”Paitsi murretta viestit sisältävät paljon huumoria. Savolaisuuteen kuuluu rempeä suhtautuminen elämään, ja kielellä leikkiminen on sen tärkeä osa.”

Kato ite!

Sananlaskun mukaan kysyvä ei tieltä eksy, mutta nykyään joutuu itse hakemaan vastauksen, mistäpä muualta kuin netistä. *Jukka Ukkola* nimeää kolumnissaan (29.9.2020) *Suomen Kuvalehdessä* käytännön savolaisjournalismin välineeksi, kun se siirtää vastuun kuulijalle. ”Sataako ulkona? Katso netistä! Joko kello on ksitoista? Katso netistä! Täältä saat olutta,viiniä ja teräviä ilmaiseksi! Katso netistä!”

Jos vielä jäi jotakin epäselväksi, katso netistä!”

Leppävirran pelimannit on maakunnan vanhimpia kansanmusiikkiryhmiä ja varautuu viettämään 50-vuotispäiviään siniristilippujen hulmutessa 4. päivänä kesäkuuta.

Soittoa viruksen varjossa

Miksi soitto ei soi, miksi laulu ei rai'u? Tätä ovat tuskailleet maakunnan pelimannit ja ehkäpä heidän kuulijansakin nyt, kun koronavirus pakottanut kaikki hiljentämään tahtiaan. Kesän 2020 Siilifolk jäi tykkänään väliin, samoin kaikki muutkin suuremmat kihaukset. Yksittäisiä pienempiä soittajaisia toki oli eri puolilla maakuntaa.

Miten tänä vuonna? Myönteishengessä lähtevät savolaisen kansanmusiikin harrastajat siitä, että virus voitetaan ja päästään pitkästä ajasta retteloimaan, iloitsemaan, yhdessä. Kesän 2021 Siilifolkia, joka sijoittuu heinäkuun ensimmäiselle täydelle viikolle 5.-10.7. on valmisteltu vuoden 2020 suunnitelmien pohjalta. Ensimmäinen päivä, maanantai, on viime vuosien tapaan pyhitetty oman maakunnan soitolle, laululle ja tanssille.

Muutamit pelimanniryhmät ovat keskeyttäneet harjoittelunsa, mutta toisaalta on ryhmiä, jotka jatkavat toimintaansa normaalisti ja valmistautuvat juhlatunnelmissa tulevan kesän koitoksiin.

Suuremmista ryhmistä esimerkiksi Leppävirran pelimannit ovat ajatelleet pitävänsä 50-vuotiskonsertin heti kesäkuun alussa. Ylä-Savon perinteiset talvipäivät jäivät helmikuun alussa väliin, mutta ne aiotaan toteuttaa jossain muodossa kevään aikana.

Ja jos konserttien järjestäminen on epävarmaa, aina voi yrittää jotain muuta kuten levyn tekoa. Näin ajatellaan esimerkiksi Lapinlahdella Kaskikuusen pelimanneissa, jotka ovat ryhtyneet kokoamaan jo neljättä levyä mestaripelemani Kalevi Kainulaisen sävellyksistä, joihin mestari on usein tehnyt itse myös sanat.

Kualjkiäryle onnistuu nuoriltakin

Mitä on savolaisuus kuluvalle 2020-luvulla ja mitä se merkitsee tämän päivän nuorille? Tätä tutkaillaan Pohjois-Savon kotiseutu yhdistysten liiton tuottamassa Niin minäkö? -videossa, joka tammikuussa valmistui esitettäväksi. Video on yhtäältä tarkoitettu pohjustukseksi koulujen kotiseutuopetukseen, mutta toisaalta se on myös koko kansan katsottavissa Youtubessa. Se löytyy liiton kotipihlaja.fi-sivuston kautta, mutta myös googlettamalla yksinkertaisesti Niin minäkö? -video.

Videon haastateltiin lähinnä yläkouluikäisiä nuoria Lapinlahden Martikkalasta, Leppävirran Kivelän koulusta, Tervon yhtenäiskoulusta ja Minna Canthin koulusta Kuopiosta. Savolaista katsojaa ilahduttaa, että kaikki toistakymmentä haastateltua osaavat sanoa sujuvasti kualjkiäryle. Savo opitaan mm. isovanhempien puheista.

Koulukkaitten lisäksi videossa arvioivat tämän päivän savolaisuutta valokuvan tutkija Riitta Raatikainen Tervosta ja kirjailija Jyri Paretskoi Iisalmesta. Raatikaiselle syntyi hyvä tilannekuva, kun hän kokosi viime kesäksi Kuopion korttelimuseolle suunnäyttelyn, miten itäsuomalaisuuden kuva on muuttunut 150 vuoden aikana. Paretskoille puolestaan nuorten maailma on tullut erinomaisen hyvin tutuksi opettajan työssä.

Vanhempi väki on yleensä huolissaan kaikesta nuoriin liittyvästä, mutta Niin

minäkö? -videon perusteella huoleen ei ole mitään syytä. Nuoret kertovat juurtuneensa jos ei Savoan niin ainakin omalle kotiseudulle. Savolaisuutta ei hävetä, päinvastoin katsotaan, että savolaisuutta arvostetaan muualla maassa suuresti. Monetkin nuoret ovat myös valmiit asettumaan työelämään Savoan sen jälkeen, kun he ovat hankkineet ammattin ja nähneet kenties maailmaakin.

Haastatteluista kuuluu, miten luonto on hyvin tärkeää tämän päivän nuorille, vaikka elämänmeno lie muuten kaupungistunut. Luontoon lähdetään mielellään virkistäytymään. Karjalaisjuurinen Jyri Paretskoi tuo esille, miten karjalaisuus ja savolaisuus ovat sulautuneet hyvin yhteen viime sotia seuranneen seitsemän vuosikymmenen aikana. Pohjois-Savossa arvioidaan, että tänään joka viidennellä asukkaalla on sukujuuria menetettyyn Karjalaan.

Pohjois-Savon liitto oli mukana videon valmisteluissa ja luovutti muun muassa käyttöön kolmisen vuotta sitten uudistetun maakuntalaulun, Savo's Songin, jonka tervolais-kuopiolainen maailmantähti Marko Hietala esittää englanniksi. Reilun 22 minuutin mittaisen videon kuvauksesta ja koostamisesta vastasi Akseli Muraja. Videon rungon hahmotteli allekirjoittanut.

Seppo Kononen

Kuva: Vapo

Turve – uhka vai mahdollisuus?

Nykyinen Sanna Marinin hallitus on EU:n ilmastopoliittikan / Pariisin ilmastopimuksen sitoma – erityisesti energiapolitiikassa. Jos Kekkonen eläisi hän hirmustuisi turpeen käytön vastustusta. Kekkonen oli turpeen käytön alkuunpanija: vuonna 1952 hän kirjoitti pamfletin Onko meillä malttia vaurastua. Ihmettelyn keskustan vaisuutta asiassa.

Turvetta on käytetty vuosikymmenten ajan, koska turvevarannot ovat runsaat. Siirtymäaika voitaisiin jatkaa. Ilmastopimuksen mukaan fossiilisten energiamuotojen käyttöä on vähennettävä

radikaalisti. Joka tapauksessa tarvitsemme energiaa, ja sitä on runsaasti meidän omassa maaperässämme – turpeessa. Mielestäni öljyäkään ei saisi käyttää lämmitykseen, koska se on arvokas raaka-aine.

Suomi on vauras maa ja meillä on varaa toteuttaa ilmastopimuksen velvoitteet. Jotta maapallomme säilyisi lapsillemme.

En ole menossa valtuustoon.

Näin ajattelee

Leo Puurunen,

kotiseutuneuvos, Kekkosta takaisin haikaileva turvenuija Lapinlahdelta.

- * Kalun kun näkköö, niin tekijän tietää.
- * Ee oo huolta hävinneellä, eekä moansa myöneellä.
- * Arka mies ee sua kaanista vaemoo.
- * Kööhä on sillon rikas kun maha on täännä.
- * Työ ee tehhen lopu eekä ruoka syyven.
- * Joka hyvee lähtee ehtimään, niin hyvä eessä pakenoo.
- * Syöp sen leevän mustemmannii kun soap miestä mielin meärin.

KUHTU VUOSJKOKKOOKSEEN

Vasta männä joulukuussa suatiin piettyä vuenj 2020 vuosjokkoos, vuan vuenj 2021 kokkoos pietään iha siällisesti keskiviikkona 21.4.2021 klo 17.00 Suokavun palvelutalossa, osoitteessa Suokatu 6, Kuopio.

Kokkooksessa käsitellään pelekästään siäntömiäräset vuosjokkoosasijat.

Murremestaruuskisat yrkäellään pittee syksymmällä, kuha koronakelit paranoo.

Tervetulloo terveenä kokkoostammaan!

Arttu raapi yhtenäen päättään. Vaimo Alisa valistaa:

- Käättäsit sitä täesamppoota.
- Kyllä niille suap kelevata mäntysuopakii.

L. E. H. (KUOPIO)

SUTKAUS

nurkkavitsi, on elävää savolaista sanallista perinnettä ja samalla myös vääräntämätön todiste kunkin ajan arvoista ja sattumuksista. Se on palsta, jota kaikki lukijat saavat olla vapaasti toimittamassa. Lähetä oma sutkaus-ehdotuksesi osoitteella Savon Sanomat/sutkaus, PL 68, 70101 Kuopio tai sähköpostitse lukijansanomat@savonsanomat.fi

**SAVON
SANOMAT**
savonsanomat.fi